

**20 september
2016**

Onderzoek:

**Prinsjesdag 2016:
vertrouwen in kabinet,
ministers en
verkiezingsthema's**

<http://opiniepanel.eenvandaag.nl>

Over het EenVandaag Opiniepanel

Het EenVandaag Opiniepanel bestaat uit ruim 35.000 mensen. Zij beantwoorden vragenlijsten op basis van een online onderzoek. De uitslag van de peilingen onder het EenVandaag Opiniepanel zijn na weging representatief voor zes variabelen, namelijk leeftijd, geslacht, opleiding, burgerlijke staat, spreiding over het land en politieke voorkeur gemeten naar de Tweede Kamerverkiezingen van 2012. Panelleden krijgen ongeveer één keer per week een uitnodiging om aan een peiling mee te doen. Op de meeste onderzoeken respondeert 60 tot 70 procent van de panelleden.

Prinsjesdag

20 september 2016

Over dit onderzoek

De resultaten in deze rapportage komen uit twee onderzoeken. Aan het eerste onderzoek, gehouden van 8 tot en met 14 september, deden 21.650 leden van het EenVandaag Opiniepanel mee. Dit onderzoek ging over het vertrouwen in het kabinet, de ministers en de Nederlandse samenleving.

Het tweede onderzoek vond plaats van 14 tot en met 19 september 2016, hieraan deden 20.372 leden mee. Dit onderzoek ging over vertrouwen in partijleiders en verkiezingsthema's. Beide onderzoeken zijn na weging representatief voor zes variabelen.

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met onderzoeker Lisette van Vliet:

lisette.van.vliet@eenvandaag.nl

1. Samenvatting

Peiling Prinsjesdag: Pessimisme overheerst ondanks positieve begroting ***Slechts 8 procent vertrouwen in minister Van der Steur***

Terwijl het kabinet Rutte II dit jaar met een positieve begroting komt, is de sfeer in het land pessimistisch. Zeven op de tien (70%) zien de toekomst van Nederland somber in, blijkt uit een peiling van EenVandaag onder 20.000 mensen. Veelgenoemd worden de harde bezuinigingen op terreinen als zorg. Maar juist ook de verdeeldheid in de samenleving, de Nederlandse identiteit die onder druk staat door de komst van vluchtelingen en de islamisering baren zorgen. De missie 'bruggen slaan' van het kabinet lijkt hiermee mislukt.

Deelnemers zeggen bijvoorbeeld: *'Als er niet snel iets verandert bestaat het Nederland waar we trots op zijn over een aantal jaren niet meer en worden Nederlanders vreemdeling in eigen land.'* Veel mensen verwijten het kabinet dat het geen duidelijk antwoord of visie heeft op de toenemende spanningen in de samenleving. *'Als niets wordt gedaan aan de mislukte multiculturele samenleving en als ouderen, zieken en zwakken in de samenleving blijvend worden vergeten, dan voorzie ik heel grote problemen. Er woedt een enorme veenbrand in Nederland die wordt weggelachen door dit kabinet, voor zover ze zich er al van bewust zijn, met Rutte voorop.'*

Weinig verbetering

Het vertrouwen in de ministersploeg van Rutte II is hetzelfde als een jaar geleden: 23 procent. Vergeleken met landen als Engeland (41%) en Duitsland (44%) is dat niet hoog. Met name op de terreinen gezondheidszorg, vluchtelingen en pensioenen heeft het kabinet volgens de deelnemers aan het onderzoek laten afweten. Op de vraag wat de ploeg van Rutte goed heeft aangepakt, eindigt 'weet niet' ruim bovenaan. Respondenten ervaren ook weinig verbetering op de woningmarkt en de arbeidsmarkt ten opzichte van vorig jaar. Veel genoemd worden de hoge werkloosheid onder 50-plussers, vaste contracten die niet meer worden uitgedeeld en de verslechterde situatie op de sociale huurmarkt. Het enige waar mensen iets positiever over gestemd zijn is de economie, al twijfelen sommigen of dit is toe te schrijven aan het kabinet. Mensen merken ook geen verbetering in hun eigen portemonnee: volgens 7% is het eigen huishouden er financieel op vooruit gegaan, maar volgens een kwart (24%) is het juist minder geworden.

Nog een heikel punt is het Oekraïne referendum. Zes op de tien (60%) mensen hebben er geen begrip voor dat het kabinet nog niet heeft laten weten wat het gaat doen met de uitslag van het referendum. De meeste kiezers vinden dat het kabinet het verdrag moet aanpassen (33%) dan wel moet afkeuren (33%). Dit laatste geldt ook voor de mensen die in 2012 VVD hebben gestemd.

Rutte op plek 6, vertrouwen in Van der Steur op dieptepunt

Van de ministers krijgen Dijsselbloem (49% vertrouwen) en Hennis (43% vertrouwen) de hoogste waardering. Premier Rutte eindigt van alle ministers op een zesde plaats. Zijn imago heeft dit jaar een flinke deuk opgelopen en de vraag is of de premier dit met de verkiezingen op komst nog kan herstellen. Veelgenoemd zijn 'leugenaar' en 'onbetrouwbaar'. *'De man is sociaal, beschikt over een groot verbaal vermogen, doch is niet zo erg betrouwbaar. Belooft bijvoorbeeld veel dingen en zet ze even zo vrolijk, meestal lachend, weer terzijde,'* aldus een deelnemer. Minister Van der Steur is dit jaar de grootste daler met zakt maar liefst met 17 procent ten opzichte van vorig jaar; nog nooit peilde EenVandaag zo weinig vertrouwen in een minister (8%). Volgens respondenten informeert hij de Kamer onvolledig en heeft hij zijn ministerie niet onder controle. Zoals een respondent zegt: *'In het bedrijfsleven was hij allang ontslagen, maar ze hebben geen zin in weer een wissel op het departement.'*

Klaver populair, Rutte en Samsom minder gewaardeerd

Met de verkiezingen op komst doen sommige lijsttrekkers goede zaken: de kiezers die in 2012 op GroenLinks stemden hebben veel vertrouwen in partijleider Klaver (93%) en ook Wilders (94%) en Van der Staaij (94%) krijgen hoge beoordelingen van hun achterban. Rutte (68% vertrouwen) en Samsom (33% vertrouwen) staan onderaan de lijst en worden door hun kiezers minder gewaardeerd.

EenVandaag heeft alle deelnemers ook gevraagd wat in deze verkiezingscampagne het belangrijkste thema zou moeten worden. Bovenaan staat gezondheidszorg: mensen vinden dat hier de afgelopen jaren teveel op bezuinigd is en hekelen de marktwerking in de zorg. Naast terrorisme en verdeeldheid in de samenleving noemen veel deelnemers ook werkgelegenheid en onderwijs. Juist deze terreinen zijn in de ogen van deelnemers hard getroffen maar worden gezien als randvoorwaarden voor een goed functionerende samenleving.

Vanavond presenteert Gijs Rademaker de uitslagen van dit onderzoek in EenVandaag (18:15 uur, NPO 1). Morgen schuift Mariëlle Koekenbier tussen 12:00 en 17:30 uur live aan bij Radio 1 vanuit Den Haag om de uitslagen toe te lichten. Premier Rutte zal dinsdagavond vanuit het torentje reageren op de uitkomsten van dit onderzoek, in gesprek met presentator Pieter-Jan Hagens.

De lijst met ministers*:

1. Dijsselbloem:	49% (-1%)
2. Hennis:	43% (+8%)
3. Asscher:	35% (-1%)
Schipper:	35% (+5%)
5. Koenders:	34% (+5%)
6. Rutte:	31% (+3%)
7. Schultz:	29% (-)
8. Bussemaker:	25% (-)
9. Ploumen:	23% (+2%)
10. Kamp:	22% (-3%)
11. Plasterk:	15% (-5%)
Blok:	15% (-)
13. V/d Steur:	8% (-17%)

**Tussen haakjes het verschil in vertrouwen in vergelijking met onze peiling Prinsjesdag '15*

2. Vertrouwen in kabinet

Hoeveel vertrouwen heeft u in kabinet Rutte II van VVD en PvdA?

Veel vertrouwen: 23%

Weinig vertrouwen: 76%

Weet niet / geen mening: 1%

Van de kiezers die in 2012 op de VVD stemden heeft 43% vertrouwen in het kabinet, van de kiezers die in 2012 op de PvdA stemden heeft 35% vertrouwen in het kabinet.

Deelnemers noemen opvallend vaak:

- de verdeeldheid van het kabinet, die met name de laatste 2 jaar duidelijk zichtbaar is voor kiezers;
- de beloften die beide partijen kiezers hebben gedaan en niet zijn nagekomen;
- het in de steek laten van arme en zorgbehoevende mensen door het kabinet;
- dat Nederland zijn identiteit kwijtraakt aan andere culturen (immigratie, moslims) en de EU-overheersing.

Een positief punt wordt ook wel genoemd: ze hebben ons goed door de crisis geleid.

In de categorie 'je doet het nooit goed': de PvdA krijgt van twee kanten verwijten: rechtse kiezers verwijten de partij dat ze met hun deelname de rechtse VVD hebben verwaterd. Linkse (vaak ex-PvdA) kiezers vinden juist dat de PvdA te weinig heeft bereikt in het kabinet.

Als u het kabinet Rutte II als geheel een rapportcijfer zou mogen geven, wat voor cijfer zou dat dan zijn? *U kunt een cijfer geven tussen de 0 en de 10 met maximaal één cijfer achter de komma.*

Gemiddelde cijfer: 4,4

Hoeveel vertrouwen heeft u in Mark Rutte in zijn functie als minister-president?

Veel vertrouwen: 31%

Weinig vertrouwen: 68%

Weet niet / geen mening: 1%

Als u Mark Rutte een rapportcijfer zou mogen geven voor zijn functioneren als minister-president, wat voor cijfer zou dat dan zijn? *U kunt een cijfer geven tussen de 0 en de 10 met maximaal één cijfer achter de komma.*

Gemiddelde cijfer: 4,9

De complimenten zijn er voor zijn managerskwaliteiten, maar wat het meest genoemd wordt door mensen zijn 'leugenaar' en 'onbetrouwbaar'. Zoals gezegd wordt:

'Licht alles weg en komt nu de verkiezingen in aantocht zijn weer met zijn gebruikelijke sterke uitspraken die na verkiezingen plotseling niet meer gelden.'

'Zijn sterkste punten zijn liegen en veel praten zonder iets te zeggen, zijn zwakste punten zijn liegen, veel praten zonder iets te zeggen.'

'De man is sociaal, beschikt over een groot verbaal vermogen, doch is niet zo erg betrouwbaar. Beloofd bijvoorbeeld veel dingen en zet ze even zo vrolijk, meestal lachend, weer terzijde.'

Wie is wat u betreft op dit moment de oppositieleider?

Top-3:

1. Alexander Pechtold (35%)
2. Wilders (18%)
3. Sybrand Buma (12%)

**Ongeacht wie u het liefst als minister-president zou willen zien:
in hoeverre zou u het acceptabel vinden als Mark Rutte voor de derde keer
minister-president wordt van Nederland?**

Acceptabel:	36%
Niet acceptabel:	62%
Weet niet / geen mening:	2%

Als je kijkt naar de kiezers: de mensen die nu VVD zouden stemmen (98%) zien een Rutte III uiteraard massaal zitten. Maar ook de mensen die nu op PvdA (68%) SGP (66%) en D66 (65%), CU (47%) en CDA (45%) zouden stemmen. Niet zo verrassend, maar

met name de SP (8%) en de PVV kiezers (10%) zien dit niet zitten. En ook onder GroenLinks kiezers (34%) en 50PLUS (22%) is hier weinig draagvlak voor.

Als belangrijkste argument voor Rutte III wordt genoemd dat er geen alternatief is. Rutte wordt gezien als de beste van alle kwaden en de enige die premierwaardigheid uitstraalt.

Zoals iemand zegt: *'Hij is gewoon de beste van de slechtste.'*

Mensen die het niet acceptabel vinden zeggen dat er een frisse wind nodig is. Ook zijn veel tegenstanders het uiteraard niet eens met beleid van Rutte II.

Coalitiepartijen

Hoe vindt u dat de PvdA het tot nu toe heeft gedaan als regeringspartij in het kabinet Rutte II?

Goed:	20%
Niet goed:	78%
Weet niet / geen mening:	2%

Als u de PvdA een rapportcijfer zou mogen geven voor de rol die de partij gespeeld heeft in kabinet Rutte II, wat voor cijfer zou dat dan zijn? *U kunt een cijfer geven tussen de 0 en 10, met één cijfer achter de komma. Als u geen antwoord wilt geven, kunt u onderstaand vakje open laten.*

Gemiddelde cijfer: 3,8

PvdA-kiezers die in 2012 op deze partij stemden geven de PvdA het cijfer 4,79 voor hoe de partij het gedaan heeft als regeringspartij (ze geven VVD hoger cijfer: 4,97). 33 Procent van deze kiezers vindt dat de PvdA het goed gedaan heeft, 66% niet goed.

Hoe vindt u dat de VVD het tot nu toe heeft gedaan als regeringspartij in het kabinet Rutte II?

Goed:	36%
Niet goed:	62%
Weet niet / geen mening:	2%

Als u de VVD een rapportcijfer zou mogen geven voor de rol die de partij gespeeld heeft in het kabinet Rutte II, wat voor cijfer zou dat dan zijn? *U kunt een cijfer geven tussen de 0 en 10, met één cijfer achter de komma. Als u geen antwoord wilt geven, kunt u onderstaand vakje open laten.*

Gemiddeld cijfer: 4,5

VVD kiezers die in 2012 op de partij stemden geven de VVD het cijfer 5,89 voor hoe de partij het gedaan heeft als regeringspartij. 60 Procent van deze kiezers vindt dat de VVD het goed gedaan heeft, 39% niet goed.

Welke coalitiepartij heeft volgens u de meeste invloed op het regeringsbeleid?

VVD: 60%

Beide partijen ongeveer evenveel: 21%

PvdA: 9%

Weet niet / geen mening: 10%

Aanpak Kabinet

We leggen u nu een rijtje met thema's voor. Graag horen wij van u welke thema's het kabinet wat u betreft goed heeft aangepakt, en op welke terreinen het kabinet het minder goed gedaan heeft.

Als u kijkt naar onderstaande thema's:

Welk thema / welke thema's heeft kabinet Rutte II wat u betreft het best aangepakt? U mag maximaal drie antwoorden aankruisen.*

Top-3:

1. Weet niet (35%)

2. Economie (28%)

3. Europese samenwerking (14%)

**Zie bijlage 1 voor alle antwoordopties die zijn voorgelegd*

Veel deelnemers vinden niet dat er één terrein uitspringt. Mensen noemen vooral de economie omdat die aangetrokken is en ze noemen Europese samenwerking omdat ze vinden dat Rutte het goed gedaan heeft als voorzitter.

Als u kijkt naar onderstaande thema's:

Welk thema / welke thema's heeft kabinet Rutte II wat u betreft het slechtst aangepakt? U mag maximaal drie antwoorden aankruisen.*

Top-3:

1. Gezondheidszorg (45%)
2. Vluchtelingen (38%)
3. Pensioenen (27%)

**Zie bijlage voor 1 voor alle antwoordopties die zijn voorgelegd*

Gezondheidszorg wordt het meest genoemd. Deelnemers vinden met name dat er teveel macht is voor zorgverzekeraars, ervaren de toenemende kosten en ze vinden de marktwerking negatief. Onze ouderen, zegen velen, zijn hier het meest de dupe van. 'Vluchtelingen' staat op nummer 2, omdat er teveel zijn toegelaten en mensen het verdrag met Turkije niet goed vinden. Deels ook omdat vluchtelingen niet goed behandeld zijn. Het gevoel is verder dat mensen flink gekort zijn op hun pensioenen en er is veel wantrouwen jegens pensioenfondsen. Net buiten de top-3 valt het Oekraïne referendum, veel onbegrip is er dat het kabinet nog niets met de uitslag heeft gedaan.

Afhandeling referendum Oekraïne

Op 6 april stemde een meerderheid tegen het associatieverdrag van de EU met de Oekraïne. Het kabinet laat waarschijnlijk deze maand weten wat ze gaan doen met de uitslag van het referendum. Minister Koenders liet eerder weten dat het tijd kost om met andere EU-landen in gesprek te gaan en te onderzoeken wat er mogelijk is binnen de Europese wetgeving.

Heeft u er wel of geen begrip voor dat het kabinet nog niet heeft laten weten wat ze met de uitslag van het referendum gaat doen?

Daar heb ik begrip voor:	30%
Daar heb ik geen begrip voor:	62%
Weet niet / geen mening:	8%

Wat vindt u dat het kabinet nu in Europa moet doen met het verdrag?

Het verdrag sowieso goedkeuren:	6%
In Europa de Nederlandse kritiek kenbaar maken en het verdrag vervolgens goedkeuren in de huidige vorm:	18%
In Europa de Nederlandse kritiek kenbaar maken en alleen goedkeuren als het verdrag aangepast wordt, anders niet:	33%
Het verdrag sowieso niet goedkeuren:	33%
Weet niet / geen mening:	10%

Van de kiezers die nu zeggen op de VVD te stemmen, wil 54% niet dat het verdrag in de huidige vorm wordt aangenomen: 37% wil dat het verdrag eerst wordt aangepast en 17% wil dat het sowieso niet wordt goedgekeurd.

De kiezers die in 2012 op de VVD gestemd hebben zijn nog stilliger: 34% vindt dat het verdrag alleen na aanpassing goedgekeurd mag worden en 36% wil dat het helemaal niet goedgekeurd wordt.

3. Vertrouwen in ministers

De lijst met ministers*:

1. Dijsselbloem:	49% (-1%)
2. Hennis:	43% (+8%)
3. Asscher:	35% (-1%)
Schippers:	35% (+5%)
5. Koenders:	34% (+5%)
6. Rutte:	31% (+3%)
7. Schultz:	29% (-)
8. Bussemaker:	25% (-)
9. Ploumen:	23% (+2%)
10. Kamp:	22% (-3%)
11. Plasterk:	15% (-5%)
Blok:	15% (-)
13. V/d Steur:	8% (-17%)

**Tussen haakjes het verschil in vertrouwen in vergelijking met onze peiling Prinsjesdag '15*

Hieronder een lijstje van alle ministers. Welke minister(s) ziet u graag terug in een volgend kabinet (met dezelfde of een andere portefeuille)?

De ministers staan op alfabetische volgorde. U kunt meerdere antwoorden aankruisen.

Dijsselbloem mag van 39% van de kiezers terug komen, gevolgd door Asscher (30%), gevolgd door Hennis (24%), Rutte (24%) en Schippers (24%). Onderaan eindigt Van der Steur (4%), maar ook Plasterk (6%), Ploumen (8%) en Bussemaker (9%) scoren hier niet hoog.

4. Vertrouwen in partijleiders

We hebben gekeken hoeveel vertrouwen kiezersgroepen hebben in de leider van de partij waar ze in 2012 met de laatste landelijke verkiezingen op gestemd hebben. Dan ontstaat het volgende beeld, gerangschikt van het meeste vertrouwen naar het minste vertrouwen:

- Wilders: 94%
- Staij: 94%
- Klaver: 93%
- Segers: 88% (vorig jaar 95% vertrouwen in Slob)
- Pechtold: 87%
- Buma: 86%
- Roemer: 79%
- Krol: 66%
- Rutte: 63%
- Samsom: 33%

Opiniepanel

5. Stand van het land

Arbeidsmarkt

Staat de Nederlandse arbeidsmarkt er volgens u nu beter, slechter of hetzelfde voor dan 6 maanden geleden?

Beter:	26%
Ongeveer hetzelfde:	53%
Slechter:	19%
Weet niet / geen mening:	2%

Verwacht u dat de situatie op de Nederlandse arbeidsmarkt de komende zes maanden beter of slechter gaat worden of dat die ongeveer hetzelfde blijft?

Beter:	22%
Ongeveer hetzelfde:	53%
Slechter:	21%
Weet niet / geen mening:	4%

Sommige mensen zien een beetje verbetering, anderen juist weer niet. Veel genoemd zijn de ouderen (50+) die niet meer aan een baan komen, de jongeren die geen baan vinden, meer faillissementen, buitenlanders die Nederlanders verdringen op de arbeidsmarkt, de vaste contracten die niet meer uitgedeeld worden en de positie van zzp-ers. Veel mensen geven ook aan dat ze de 'mooie' cijfers van het kabinet over dalende werkloosheid gewoon niet geloven.

Hieronder een willekeurige selectie van opmerkingen:

'50 plussers komen niet aan de bak. Jongeren hebben het moeilijk. Vaste banen steeds moeilijker te vinden. Werk gaat naar de lage lonen landen. Buitenlanders nemen ons werk over.'

'Aangezien er nog evenveel werklozen zijn en de mensen met een uitkering drastisch is gestegen zie ik niet hoe het kabinet kan beweren dat het beter gaat. Is zelfde als bij de tandarts, als je 7 jaar niet gaat zal in het achtste jaar toch een keer de achterstallige gaatjes moeten worden gevuld. Maar dat is achterstallig onderhoud en geen verbetering.'

'Alle jubelberichten ten spijt, het gaat erg slecht de lonen zijn laag, niemand krijgt nog een vaste baan, de zzp-ers zijn opdrachtgevers kwijtgeraakt of 30% van het uurtarief, de VVD'ers kunnen tevreden zijn.'

'Arbeiders hebben te maken met losse contracten waardoor de vaste baan verdwenen is, dit maakt het voor de toekomst erg onzeker. Dus onzekerheid voor vooral starters en jonge mensen die bv een huis willen kopen of een gezin willen starten.'

'Er is niets veranderd. Je kunt wel roeptoeteren dat de economie en werkgelegenheid aantrekt maar daar merkt de 40plusser weinig van. In de toekomst zullen er minder banen zijn en meer vluchtelingen (oorlog/klimaat) dus werkzoekenden en daar wordt niet over nagedacht.'

Woningmarkt

Staat de Nederlandse woningmarkt er volgens u op dit moment beter of slechter voor dan zes maanden geleden, of ongeveer hetzelfde?

Beter:	38%
Ongeveer hetzelfde:	34%
Slechter:	25%
Weet niet / geen mening:	3%

Verwacht u dat de situatie op de Nederlandse woningmarkt de komende 6 maanden beter of slechter gaat worden of ongeveer hetzelfde blijft?

Beter:	23%
Ongeveer hetzelfde:	44%
Slechter:	26%
Weet niet / geen mening:	7%

Het gaat beter met de woningmarkt omdat de prijzen weer stijgen en er meer en sneller huizen worden verkocht. Veel mensen die vinden dat het slechter gaat met de woningmarkt, verwijzen naar de sociale huursector. Ze noemen het beleid van het kabinet een 'afbraakbeleid'.

Ook hebben mensen het gevoel dat nieuwkomers 'onze' huizen inpikken, jonge mensen

niet meer kunnen lenen/ een huis kunnen kopen en dat in de grote steden/Randstad wel beter gaat met de woningmarkt maar in de kleinere steden/provincies niet.

Twee reacties:

'De (sociale) huurmarkt is één grote ellende. Betaalbare huurwoningen zijn een schaars goed en voor veel jongeren met tijdelijke en/of laagbetaalde banen is een betaalbare koopwoning een utopie.'

'Alleen in de regio Amsterdam ZOU het beter gaan, hetgeen ik niet kan controleren. Bij ons in de provincie worden nauwelijks huizen verkocht of gebouwd.'

Economie en eigen financiën

Hoe staat de Nederlandse economie er volgens u op dit moment voor?

Goed:	37%
Niet goed, niet slecht:	45%
Slecht:	16%
Weet niet / geen mening:	2%

Denkt u dat de economische toestand van Nederland door het beleid van het kabinet gunstig of ongunstig is beïnvloed?

Gunstig:	20%
Niet gunstig, niet ongunstig:	42%
Ongunstig:	31%
Weet niet / geen mening:	7%

Staat de Nederlandse economie er volgens u beter, slechter of ongeveer hetzelfde voor dan 6 maanden geleden?

Beter:	28%
Ongeveer hetzelfde:	58%
Slechter:	12%
Weet niet / geen mening:	2%

Verwacht u dat de economische situatie van Nederland de komende 6 maanden beter of slechter zal worden of dat die ongeveer hetzelfde zal blijven?

Beter:	21%
Ongeveer hetzelfde:	60%
Slechter:	16%
Weet niet / geen mening:	3%

Is de financiële situatie van uw eigen huishouden beter of slechter dan 6 maanden geleden of is die ongeveer hetzelfde gebleven?

Beter:	8%
Ongeveer hetzelfde:	66%
Slechter:	24%
Weet niet / geen mening:	2%

Verwacht u dat de financiële situatie van uw eigen huishouden de komende 6 maanden beter of slechter zal worden of dat die ongeveer hetzelfde zal blijven?

Beter:	10%
Ongeveer hetzelfde:	62%
Slechter:	25%
Weet niet / geen mening:	3%

Samenleving

Sommige mensen vinden dat de mentaliteit van Nederlanders aan het veranderen is. Mensen zouden te veel aan zichzelf denken en zich minder sociaal opstellen tegen hun medemens. Er zijn ook mensen die juist meer solidariteit ervaren.

Op welke manier ervaart u dat de mentaliteit van Nederlanders aan het veranderen is?

Ik merk vooral dat de mentaliteit op een positieve manier verandert:	4%
Ik merk niet of nauwelijks een verandering:	17%
Ik merk vooral dat de mentaliteit op een negatieve manier verandert:	76%
Weet niet / geen mening:	3%

Onze normen en waarden staan volgens deelnemers onder druk. Veel mensen noemen de

nieuwkomers die geen respect tonen. Velen hebben hier moeite mee. Ze vinden ook dat het kabinet hier geen goed antwoord op heeft. Vluchtelingen verdelen ons: de één wil ze omarmen en schaamt zich voor de reactie van veel Nederlanders, anderen willen juist dat de vluchtelingen vertrekken en vinden dat het kabinet hier veel te laks mee is. Respondenten noemen ook veel 'ikke ikke' als voorbeeld van de veranderende mentaliteit:

'De mentaliteit van de Nederlander en het zogenaamde integratieverhaal nemen belachelijke vormen aan. Negatief gedrag en uitingen alsmede respectloos gedrag lijken de nieuwe standaard te zijn. De traditionele Nederlandse volksaard wordt steeds meer overspoelt door andere culturele groeperingen, die net doen, alsof hun afwijkende gedrag in extremis geaccepteerd en getolereerd moeten worden terwijl bereidheid tot aanpassing en integratie volledig ontbreekt. De waarheid mag vanwege 'politieke en culturele correctheid' niet meer geuit worden.'

'1. Mensen lijken steeds meer een korte lontje te hebben en worden snel brutaal en agressief.

2. De tolerantie neemt snel af door een volledig gebrek bij de meerderheid van vluchtelingen en minderheden (Turken, Marokkanen, Syriërs en Afghanen e.a.) zich te willen aanpassen aan een andere levensstijl.

3. Misschien wel de belangrijkste reden: het handelen van de overheid zelf stimuleert direct ontevredenheid en discriminatie in de bevolking. Als voorbeeld (gechargeerd): Je kunt beter 'kutwijf' tegen de koningin zeggen dan dat je demonstreert tegen het dragen van een boerka. In het eerste geval wordt je niet serieus genomen, in het tweede geval maak je goede kans voor korte tijd in een politiecel te belanden.'

'Aan een ikke-en -de-rest-kan-stikken' mentaliteit. Aan een mentaliteit van waaruit we achter een figuur als Wilders aan lopen die ons alleen maar onmogelijkheden loopt te voorspellen. Aan het feit dat we niet met andersdenkenden in gesprek willen gaan en zij niet meer met ons'

'Als ik om me heen kijk en wat ik in de actualiteitenprogramma's zie, denk ik dat de samenleving over het algemeen veel te hebbiger is geworden. Nederland is een van de rijkste landen van de wereld, maar iets delen met bijvoorbeeld een vluchteling is in veel gevallen te veel gevraagd. Als ik een uitzending zie over bijvoorbeeld Steenbergen of Culemborg dan schaam ik me dat ik Nederlandse ben...En degenen met de grootste mond

komen er nog mee weg ook.'

Hoe kijkt u over het algemeen aan tegen de toekomst van Nederland: is dit positief of negatief?

Positief: 33%

Negatief: 60%

Weet niet / geen mening: 7%

Hieronder een willekeurige selectie uit de reacties die we kregen:

'De laatste regeerperiode is Nederland gewoon weggeven. Zoveel geld naar de EU, zoveel vluchtelingen...Erg verslechterde zorg en verharding van de samenleving. En hoeveel "probleemwijken" zijn er bijgekomen, waar totaal niets aan gedaan wordt, mensen voelen zich onveilig. Houd mijn hart vast voor de toekomst van mijn kinderen.'

'De dreiging van niet westerse cultuur en religie invloeden wordt ernstig onderschat. Verder denk ik dat Nederland afglijdt naar een ordinaire platvloerse staat als we niet waarden en normen weer centraal gaan stellen. Strak bestuur, duidelijke regelgeving, handhaving en strengere straffen. Overheid, durf in te grijpen. Vrijheid van meningsuiting is niet iedereen en alles kleineren!'

'Wonen we straks allemaal in Eurabie!! Yippie!!!'

'De tweedeling (in economisch opzicht) wordt scherper. Er ontstaat een onderklasse. Bovendien beleven we een crisis van de democratie. Steeds meer mensen lijken democratie te definiëren als: "Iedereen heeft overal verstand van!" (=Referendumdemocratie).'

'De verschillen in de samenleving worden steeds groter - immigratie, rijk en arm, terugtrekkende overheid etc. - zodat gevreesd moet worden dat dit tot een 'clash' leidt. Men accepteert de dan bestaande status quo niet meer.'

'De overheid zal een antwoord moeten vinden op hoe om te gaan met dit vraagstuk. Dit kabinet zegt wel "pal te staan voor de vrijheden en democratie", maar handelt er niet naar: openen Salafistenschool, onderscheid maken tussen mannen en vrouwen (mensen die alleen een mannelijke of vrouwelijke arts willen), onvoldoende optreden tegen homohaar. Sterker nog: homoseksuele asielzoekers in AZC's moeten verkassen naar safe

houses in plaats van dat de homohaters teruggezet worden op het eerste de beste vliegtuig terug naar Syrië. Dit kabinet geeft verkeerde signalen af. Het is onduidelijk welke kant zij op willen: meltingpot/multiculti en inleveren verworven vrijheden of meer staan voor de Nederlandse waarden met minder ruimte voor geloofsvrijheid?

'Ik maak me zorgen over de toekomst van onze culturele identiteit. Verdraagzaamheid neemt af. Waarden en normen die in de Europees/christelijke cultuur zijn geworteld en de basis vormen van een humane samenleving worden, mede onder invloed van een oprukkende islam, fundamenteel uitgedaagd. We geven daar een onvoldoende antwoord op.'

6. Verkiezingsthema's

Als u kijkt naar onderstaande verkiezingsthema's:

Welk thema / welke thema's zouden wat u betreft een hoofdrol moeten spelen in de verkiezingscampagne? U mag vijf antwoorden aankruisen*.

Top-5:

1. Gezondheidszorg (68%)
2. Werkgelegenheid (38%)
3. Vluchtelingen (35%)
4. Onderwijs (32%)
- Verdeeldheid in de samenleving (32%)
5. Terrorisme

**Zie bijlage 1 voor alle antwoordopties die zijn voorgelegd*

Met stip op één staat gezondheidszorg. Wat mensen hierover zeggen:

'Gezondheidszorg. Weg eigen bijdrage, kunnen verzekeraars best zelf betalen met hun hoge inkomsten.'

'Hier hebben ze al genoeg op bezuinigd er zijn al heel wat mensen die niet naar de dokter gaan om het hoge eigen risico.'

'Meer handen aan het bed en minder achter het bureau'

Mensen ervaren nog weinig verbetering op het gebied van werkgelegenheid: vooral 50-plussers die niet meer aan het werk komen, er worden geen vaste contracten meer gegeven en zzp-ers waarvoor dit kabinet niets geregeld heeft.

Wat betreft nummer 3: mensen zijn voor vluchtelingen, of ze zijn ertegen. Wel meer eensgezindheid is er over de deal met Turkije: veel mensen schrijven ons dat ze verwachten dat het niet lang houdbaar is.

Veel mensen geven aan dat er ook veel bezuinigd is op onderwijs, waardoor er bijvoorbeeld grotere klassen zijn ontstaan, er is lerarentekort, er staan geen bevoegde docenten voor de klas. Dit alles komt het onderwijs niet ten goede. Zoals iemand zegt: *'Aller belangrijkste is onderwijs hierin moet veel meer in worden geïnvesteerd. De jeugd is de toekomst en moet veel beter worden opgeleid. Klassen op de lagere school max. 24 leerlingen conform Oostenrijk.'* Verder zou er alles aan gedaan moeten worden om een terroristische aanslag te voorkomen en moet er wat veel mensen betreft iets gedaan worden aan de verdeeldheid in de samenleving.

7. Bijlage 1

De antwoordopties bij de volgende vraag zijn random aan de deelnemers voorgelegd.

Als u kijkt naar onderstaande thema's:

Welk thema / welke thema's heeft kabinet Rutte II wat u betreft het best aangepakt? U mag maximaal drie antwoorden aankruisen.

Referendum Oekraïne

Pensioenen

Buitenlandse zaken

Onderwijs

Gezondheidszorg

Terrorisme

Criminaliteit

Economie

Milieu en duurzaamheid

Europese samenwerking

Cultuur

Werkgelegenheid

Woningmarkt

Vluchtelingen

Integratie

Ander thema, nl:

Weet niet / geen mening

Dezelfde antwoordopties als bovenstaande zijn voorgelegd op de vraag welke thema's het kabinet slecht heeft aangepakt.

De antwoordopties bij de volgende vraag zijn random aan de deelnemers voorgelegd.

Als u kijkt naar onderstaande verkiezingsthema's:

Welk thema / welke thema's zouden wat u betreft een hoofdrol moeten spelen in de verkiezingscampagne?

Defensie

Pensioenen

Buitenlandse zaken

Onderwijs

Gezondheidszorg

Terrorisme

Criminaliteit

Economie

Milieu en duurzaamheid

Europese samenwerking

Cultuur

Werkgelegenheid

Woningmarkt

Vluchtelingen

Integratie

Verdeeldheid in de samenleving

Nederlandse identiteit

